

Irak Ekonomisinin Neoliberal İşgali

Erinç Yeldan, 29 Haziran 2005

Geçtiğimiz hafta sonunda İstanbul'da toplanmış bulunan *Irak Dünya Mahkemesi*'nin *Vicdan Jürisi* "tarihe kayıt düşmek" olarak nitelediği bulgu ve suçlamalarını açıkladı. ABD ve İngiltere'nin Irak'ta 13 insan hakları ihlali gerçekleştirdiği bildirilirken, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu işgale lojistik destek veren ülkelerin, savaştan büyük rant elde eden ulus-ötesi tekellerin ve büyük medya şirketlerinin söz konusu ihlallerde ortak sorumluluk taşıdığı vurgulandı.

Irak'ın işgali, gerçekte sadece bir askeri harekattan ibaret bir olay değildir. Irak aynı zamanda, ekonomisi ve toplumsal yapısı ile neoliberal projenin muazzam ölçekte bir saldırısına uğratılmış durumdadır. Irak'ın işgalinin ardında yatan ana nedenin "petrol rezervlerinin ele geçirilmesi" olduğu sıkça dile getirilse de, işgal sonrasında Irak'ın ekonomik yapısının top yekün yeniden düzenlenmesine ilişkin tasarımlar ve bir oldu bittiye getirilen "şok uygulamalar", neoliberal projenin aslında bölgeye yönelik çok daha geniş kapsamlı bir planı olduğunu ortaya koymaktadır.

Nitekim, Amerikan Başkanı George Bush tarafından Mayıs 2003'te "görev tamamlanmıştır" duyurusunda bulunmasının sonrasında hemen kurulan "Geçici Koalisyon Kurulu"nun (GKK) şefi Paul Bremer, "koalisyon güçlerinin" Irak ekonomisinin yeniden düzenlenmesine ilişkin ayrıntılı programını acilen açıklamıştı. İlk olarak Irak'ta kamu sektörüne ait 48 sanayi işletmesi hızlı bir şekilde yabancı özel tekelere satılarak özelleştirilmişti. GKK'nın bir diğer önemli kararı "uluslararası şirketlerin Irak'ta diledikleri sektörde, diledikleri biçimde yatırım yapabilmelerini" sağlayan *39 Sayılı Karar* idi. Bu karara göre, ulus-ötesi şirketler Irak'ta diledikleri sürece faaliyet gösterebilir ve elde ettikleri karların %100'ünü de hiçbir sınırlama olmaksızın ülke dışına çıkartabilirdi. Böylelikle Irak'ın ulusal sanayini bağımsız ve özgün hedefler doğrultusunda denetlemesi olanağı ortadan kaldırılmış olmaktadır.

Ulus-ötesi şirketlerin ve uluslararası finans şebekesinin Irak ekonomisine GKK yönetimindeki saldırısı kapsamı genişletilerek sürdürüldü. Örneğin *12 No'lu Karar*'la Irak ticaretinin serbestleştirilmesi hiçbir ön hazırlık yapılmadan, şok yöntemiyle tamamlandı ve ithalat vergileri ve mal ticaretini düzenleyen diğer tüm sınırlamalar kaldırıldı. *40 No'lu Karar* ise Irak'ta yabancı bankaların açılmasına ve ulusal bankaların %50'sine değin satın alınmasına olanak sağlamaktaydı. *49 No'lu Karar*'a göre özel şirket gelirleri üzerindeki %40 düzeyinde bulunan vergi yükü, %15'e düşürüldü. *81 No'lu Karar* da fikri mülkiyet haklarının korunması üzerine yeni düzenlemeler getirdi ve özellikle ulus-ötesi tarım şirketlerinin arzuları doğrultusunda tohumların ve biyo-teknolojilerin kullanımı üzerine getirdiği kısıtlamalar ile bu şirketlerin tekeli karlarını güvence altına aldı.

Dolayısıyla, askeri hareket sonrası Irak ekonomisi, neoliberal manifestonun bütün gereklerinin son derece hızla yerine getirildiği bir açık laboratuara dönüşmüştür. Neoliberal gündem Irak'ta hızla ilerlerken Bretton-Woods İkizleri -- Dünya Bankası ve IMF- de Irak ekonomisinin yeniden yapılandırılması sürecine bizzat katıldılar. Örneğin Paris Kulübü, Irak'ın 40 milyar dolara ulaşan dış borçlarının büyük bir bölümünü, ancak "IMF'nin koşullarına uyulması durumunda"

affedebileceğini duyurmaktaydı. Dünya Bankası'nın Irak'ta yapısal uyum programlarını Amerikan eski Savunma Bakanı Paul Wolfowitz'in başkanlığında sürdürüyor olması da konunun bir başka ilginç boyutunu oluşturmaktadır.

Bu noktada açık yüreklilikle soralım: neoliberal gündem Irak'ta açık bir askeri işgal ile yürütülürken, aynı programın ülkemizde *IMF Niyet Mektupları* ve *Dünya Bankası yapısal uyum koşullandırmaları* ile sürdürülmesi hangi büyük planın bir parçasıdır? Türkiye'nin, başta *Tüpraş, Erdemir, Petkim, Seydişehir Alüminyum* ve *Telekom* olmak üzere, en değerli kamusal varlıklarının yerli ve yabancı tekellere yok pahasına satışı ile koşullandırılması; ve ülkemizdeki her türlü bağımsız istikrar ve kalkınma arayışının "IMF programından sapmayın" şantajı ile başından sansürlenmesi ve bu arayış içerisinde bulunanlara "vatan haini" ilan edilecek kadar açık saldırılarda bulunulması, bölgemize yönelik –Büyük Orta Doğu Projesi diye anılan— neoliberal kuşatma planının bir parçası değil midir?

Türkiye'de uygulanan özelleştirme ve yapısal uyum koşullandırmaları ile Irak'ta sürdürülen açık askeri operasyon arasında ne fark görüyorsunuz?